

La URV i Arcci estudiaran el patrimoni d'arrel jueva

CONVENI La universitat i l'Associació de Relacions Culturals Catalunya-Israel (Arcci) col·laboraran en la recuperació del passat hebreu a les comarques de Tarragona **CURS** El mes vinent s'impartirà el primer curs de cultura judeocatalana

I.M.
TARRAGONA

La recuperació de la memòria col·lectiva i del passat judeocatalà per mitjà de la recerca històrica i arqueològica és el motiu del conveni signat entre la Universitat Rovira i Virgili (URV) i l'Associació de Relacions Culturals Catalunya-Israel (Arcci). El conveni institucionalitza els contactes que el grup de recerca Gresepia (seminari de protohistòria i arqueologia) del departament d'història i història de l'art manté des de fa més de cinc anys amb l'associació, una relació que es va establir arran dels treballs arqueològics al camp de Tortosa.

Per mitjà del conveni, Arcci facilitarà l'assessorament en les intervencions arqueològiques que es facin en calls jueus. Com explica el professor i membre de l'equip de Gresepia David Bea, es farà difusió "d'un patrimoni que per raons polítiques s'ha obviat". La relació entre les dues institucions

–URV i Arcci– s'estableix a partir d'objectius en l'àmbit acadèmic i en un camp d'investigació que s'ha deixat en un segon terme en els estudis històric i arqueològic.

L'hebraïsta i president d'Arcci, Andreu Lascorz, es mostra molt satisfet per la via que obre la relació amb la Rovira i Virgili: "Moltes vegades no reco-

neixem el passat islàmic o jueu perquè no s'ajusta al nostre cànon", quan la seva presència va ser més intensa entre els segles XIII i XV, fins que van ser expulsats de molts municipis del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre. És en aquest sentit que Lascorz parla del "reconeixement del patrimoni català d'arrel jueva" que per mit-

jà del conveni amb la URV es podrà estudiar i documentar amb la validesa científica del grup de recerca Gresepia. A Lascorz, però, li dol del temps que ha passat: "Normalment, als hebraïstes no ens reclamem quan es fan intervencions arqueològiques". L'absència ha donat lloc, com explica, a errors d'interpretació, com pot ser el

Tarragona, porta d'entrada

Tarragona va ser una de les portes d'entrada i també de sortida, al segle XV, de les famílies jueves. S'estima que es va establir al segle I de la nostra era. Els geògrafs àrabs, als segles X i XI, parlen de "tres ciutats jueves", on el component hebreu era majoritari. Aquestes ciutats eren Tarragona, Granada i Lucena. La comunitat jueva de Tarragona era tan important que el 1264 va aconseguir el privilegi que cap cristià pogués entrar ni empresonar cap jueu dins la sinagoga.

cas d'atribuir un espai a una escola de dones, per mitjà de la lectura d'una inscripció, en comptes de catalogar-ho com l'apartat específic que es reservava a les dones en les sinagogues. Aquesta seria la diferència entre la interpretació que en faria un estudiós medievalista i un de cultura jueva, explica Lascorz.

Al Camp i a l'Ebre, i per extensió a la resta de Catalunya, els jueus vivien organitzats en aljames i residien en calls (carrers), com es va establir al concili III Laterà (1179), que els va obligar a estar separats de la resta de la població. Els calls han estat objecte d'una transformació urba-

El passat jueu no s'ha reconegut perquè no s'ajusta al cànon

na, i en alguns casos només hi quedarien alguns edificis referenciats i singulars. La persecució de la comunitat ha provocat, en general, l'eradicació de les identitats i dels signes culturals de segles de coexistència amb les comunitats cristianes. L'oblit de tots aquests segles es considera bàsic de recuperar per mitjà de la recerca històrica acurada que es faci des de la universitat, a través de les excavacions arqueològiques. ■

Primer curs de cultura judeocatalana i hebreu modern a la URV

La Universitat Rovira i Virgili (URV) ha organitzat el primer curs de cultura judeocatalana i hebreu modern. El curs, d'1,5 crèdits, s'impartirà al març i l'abril i és el primer pas visible del conveni amb l'associació Arcci. Les classes tindran un caràcter marcadament cultural, que incidirà en

la comprensió de les cerimònies, les festes, els rituals i la quotidianitat de la vida de les comunitats jueves catalanes. La segona part del temari es dedicarà a introduir els alumnes en les nocions més bàsiques de l'hebreu modern, a reconèixer l'escriptura i iniciar en la lectura de textos.

La relació entre els jueus i els comtes catalans

Els impostos que els jueus (el 2% de la població) pagaven al segle XIII suposaven, pràcticament, la meitat dels ingressos dels comtes catalans. La corona els donava autonomia. La reconversió al cristianisme hauria estat nefasta per a les seves finances.

Gresepia obre relacions d'investigació arqueològica amb universitats d'Israel

El grup de recerca Gresepia establirà relacions d'investigació amb universitats d'Israel. Per mitjà del conveni, s'han fet els contactes per possibilitar que la URV estableixi relacions, tant en projectes d'investigació com en intercanvis, amb universitats israelianes, amb grups de re-

cerca en arqueologia. Gresepia ja té experiència en aquesta línia. Des del 2007 col·labora activament amb l'Institut d'Arqueologia de la Universitat d'Alger en la prospecció d'una zona de la costa per a la recerca de presència fenícia i la relació amb la Península.

Les set aljames del Camp i les Terres de l'Ebre

Les comunitats jueves més importants es van formar a Tarragona, Montblanc, Valls, Santa Coloma de Queralt, Falset, Tortosa i l'Aleixar. L'aljama tenia tots els elements per a la vida quotidiana: sinagoga, escola, botigues i col·lecta de tributs.

La Costa Daurada vol desviar el turisme israelià de la Brava

■ El Patronat de Turisme ha editat material en hebreu destinat als visitants que van a la recerca d'elements identitaris o que volen passar les vacances

I.M.
TARRAGONA

Els israelians acostumen a fer uns 9 milions de viatges l'any, un 80% per vacances i un 20% per negocis o reunions. Prop del 30% escull fer-ho en viatges organitzats i la franja d'edat de les persones que fan viatges és molt àmplia i va dels 35 als 64 anys. Correspon, habitualment, a un segment de població amb un bon poder adquisitiu. Entre les destinacions, l'Estat espanyol es troba en la novena posició, i a Catalunya les arribades de turistes es produeixen a Barcelona, en direcció a la Costa Brava.

El Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona va iniciar l'any passat els primers contactes amb els principals operadors turístics israelians, guiat per l'Associació de Relacions Culturals Catalunya-Israel (Arcei), per posicionar-se en aquest mercat. L'obertura de nous mercats forma part del pla estratègic del patronat, que a més va veure l'oportunitat arran del deteriorament de les relacions d'Israel amb Turquia, la

El celler cooperatiu de Capçanes (Priorat) elabora vi kosher des de fa més de quinze anys, unes 15.000 ampolles per temporada. ■ JUANPE RODRÍGUEZ

destinació habitual del turisme de vacances. Si bé inicialment es preveia un visitant a la recerca d'elements identitaris, la realitat ha estat diferent. Andreu Lascorz explica que "són persones molt cultes, s'interessen per tot" i, al cap i a la fi, el que busquen és passar-ho bé. El patronat ha format guies i ha editat material en hebreu. ■

Ruta a l'Espluga de Francolí

A l'Espluga de Francolí residien 12 famílies i és de rellevància la troballa d'un segell per marcar els pans àzim, que es troba al Museu de Montblanc. El municipi ha preparat una ruta templa a llarg de la qual s'ambientaran les façanes i les finestres de les cases del pati del Call

Jueu; es recrearà un bany jueu, i al carrer del Mig es farà una degustació de pa àzim, elaborat segons les normes dietètiques jueves. Del seguiment d'aquestes normes cal destacar l'elaboració de vins amb certificació Coixer que s'elaboren en dos cellers del Priorat.

Característiques a Tarragona

Les set aljames

- L'Aleixar. Comunitat que gaudia d'una envejable situació econòmica, on residien més de 40 famílies. El call s'articulava al voltant del carrer del Forn i, avui en dia, encara es coneix una partida com el Fossar dels Jueus, al costat del camí cap a les Borges del Camp.
- Falset. S'hi han trobat tres restes amb textos hebreus: al carrer de la Font del Forn i dos fragments de làpides. El call es trobava al carrer de l'Escoleta (edifici que allotjava la sinagoga).
- Montblanc. Hi van destacar mercaders, banquers i artesans. El call estava situat a l'actual carrer dels Jueus i de la plaça dels Àngels.
- Santa Coloma de Queralt. Estava formada per una vuitantena de famílies, en què van destacar metges, rabins, cirurgians, artesans i argenters. El call va créixer al voltant dels carrers de les Quarteres, del Forn de Baix i Major.
- Tarragona. De gran rellevància en les comunitats de l'entorn. A la ciutat destaca la troballa d'una pica beneitera trilingüe (al Museu Sefardita de Toledo), que és un dels testimonis més antics de la presència de jueus a la Península.
- Tortosa. S'hi va celebrar la disputa adoctrinament a conseqüència de la qual centenars de jueus es van convertir al cristianisme. El call es pot situar al nord-est de la ciutat, pels carrers Jerusalem, Major de Remolins, Vilanova i de la Figuereta i les places del Platger i Figuereta.
- Valls. Hi van residir una seixantena de famílies i el call es vertebrava pels actuals carrers dels Jueus i del Call.

Altres municipis amb presència jueva

- Alcover. Comunitat composta per deu famílies, a l'ombra de l'aljama de Valls. El call es va estructurar al voltant del carrer de l'Índia, amb sortida als carrers de Sant Antoni i la Costeta. Alforja, amb 10 famílies. Altafulla, on hi van residir temporalment. L'Ametlla de Mar. L'Arboç del Penedès, a l'ombra de la comunitat de Vilafranca del Penedès. Batea, amb una petita comunitat. Cabra del Camp. Cambrils, que es va establir al barri antic, on conflueixen els carrers Vidal i Barraquer i Borràs, conegut com la placeta del Jueu. Flix. Gandesa. Móra d'Ebre, on es conserven dues làpides del segle XV. El Pla de Santa Maria. Prades, on va destacar el prestador Jucef. Reus, amb una comunitat localitzada al barri de la Merceria. La Riba. Sarral, on es conserva un carrer molt estret, hi van destacar els cirurgians del Dez Portell. La Selva del Camp. Tamarit. Uldecona. Vallmoll, a l'ombra de la comunitat de Valls. Vilaplana. Vila-rodona. Vinebre. Xerta.

Els cognoms

- Els cognoms catalans que durant l'edat mitjana eren jueus o judaïtzats, Abadia, Masip, Mercadé, Tarragona, Rossell, Queralt... El professor Andreu Lascorz diu que un dels millors textos per descobrir la possibilitat d'existència d'ancestres jueus és el llibre *Sephardic genealogy. Discovering your sepharadic ancestors and their world*.